

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND FOR SØNDERJYLLAND

VED
CL. ESKILDSEN OG H. LAUSTEN-THOMSEN

INDHOLD:

1. *H. Lausten-Thomsen*: Af Danskhedens Historie i Tønder.
2. Samleren.

Nr. 8. 13. Aarg.

1. Febr. 1937.

Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

Den sjællandske Bondestands Sparekasse

GRAM

KØLEANLÆG

for ethvert Formaal
Brødrene Gram A/S
VOJENS.

Køb dansk Arbejde!

Det danske Gødnings-Kompagni A/S

Nykøbing F., Odense, Aalborg, København, Struer, Vejle, Aarhus, Esbjerg, Sønderborg

Ældste og største
Gødningsforretning
i Danmark.

Eneste Fabrikant
af Superfosfat
her i Landet.

Salgskontor for Danmark for
A/S Dansk Svovlsyre- & Superphosphat-Fabrik

Støt dansk Industri

Aktieselskabet

Nordiske Kabel- og Traadfabriker

København F.

KABELVÆRK • TRAADVÆRK • VALSEVÆRK

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Tega 1700 og 1717
KØBENHAVN

H. Rasmussen & Co.

Aktieselskab.

Frederiksgade 37-39. Telf. 59.

Odense.

Jernstøberier.

Gummistøvler

De Forenede Teglværker

Akts. ved Aarhus Akts.

Kontor: Parkallé 15,

Telf. 644. Aarhus. Telf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radial-
sten, glass. Tagsten
og Mursten.

GraastenBank A/S

Kontortid 9—12 & 2—5

Lørdag 9—1

GRAASTEN

Spare- og Laanekassen i Aarhus.

St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101.

Kontortid: 10—1 og 2½—5½.

Forlang **Gulvtæpper**

fra
Sønderjyds Tæppefabrik
A. R. KJÆRBY
Højer

Vejen Sparekasse.

Kontortid 10—12 og 2—4.

VEJEN.

Strik og væv med

Sønderborg Garn
fra

A/S **Det Nordiske
Kamgarnspinderi,**
SØNDERBORG

Spare- & Laanekassen
for Kolding By og Omegn
Stiftet 1856

Reservefond ca. 1½ Million

Kuranstalten

Gl. Skovridergaard

Silkeborg - Tlf. 514 og 515

Overlæge V. STARCKE
træffes pers. Tlf. 514: 11-12.
Tlf. 156: 2-3.

Forlang Prospekt.

Dampmøllen Viktoria

Aktieselskab

ODENSE

AKTIESELSKABET

Svendborg

Øxenbjerg

Dampmølle

Svendborg.

Sønderjyds Teglindustri

Nordre Fasanvej 217

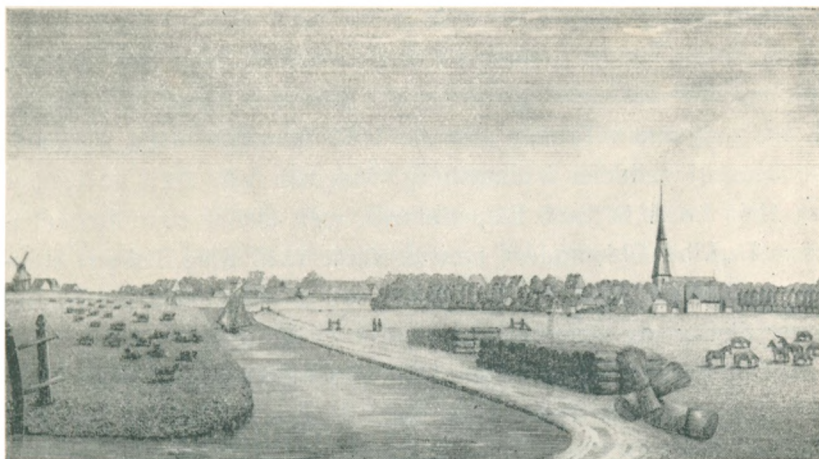
Telf. C. 4520 — Tega 1700 —

Tega 1717 — København N.

Facadesten, flammede Sten,

Tagsten, Drænrør

Alle Bygningsartikler.

Tønder. Litografi fra o. 1840

AF DANSKHEDENS HISTORIE I TØNDER

Af H. LAUSTEN-THOMSEN

Selv om det er udenfor enhver Tvivl, at Tønder er opstaaet som en dansk By, grundlagt af danske Mennesker, hvor Vadet over Vidaaen længst ud imod Vesterhavet gav de naturligste Betingelser for en Købstads Tilblivelse, har dansk Sind og Tanke tit haft vanskelige Kaar i denne By. Det danske Sprog naaede vel milevidt længere imod Syd og Sydøst, men i Sydvest var der kun kort ud til Frisernes Landsbyer, for Aarhundreder siden kortere end i Dag, og for saa vidt har Tønder altid været en Grænseby, ved Grænsen imod Kongens „Utlande“ og frisiske Undersaatte.

Et andet Forhold blev dog endnu mere skæbnesvangert for den oprindelige og naturlige Fællesfølelse med Danmark og alt dansk, der maa have været det grundlæggende i Tønder Borger-skabs Tilværelse, det var den fælles Lovgivning med Lybæk og

andre Hansestæder. I et Oldbrev fra 1215 nævnes Byen første Gang som „Tunder“; samme Form kender vi fra 1216 og 1233. Pontoppidan meddeler ganske vist i „Danske Atlas“ VII S. 252, at Indbyggerne i Tønder allerede 1017 handlede med England, og Jensen meddeler i Staatsbürg. Magazin VII. 1,47, at Tønder fra 1065 hørte til Ribe Bispedømme, men det er sene Meddelelser. I „Ribe Oldemoder“ nævnes først 1240 Ribe Biskops Bønder i „Tundær, Dalær et Balghum“, som Hertug Abel af Jylland giver Skatte- og Tjenestefrihed.

Omtrent samtidig staar der 1238 i Rydklosters Krønike, at „1238 fundatus est locus Tyndris 15. Kal. Aug. a nobilibus personis domino Johan Naffnessøn milite et uxure sua domina Elsiff“ : „1238 grundlagdes et Sted i Tynder af de adelige Mennesker Herr Hans Navnesøn Ridder og hans Hustru Fru Else.“ Der er her Tale om danske Mennesker, der grundlægger et Kloster Tyndris - „i Tønder“, senere latiniseret Tundern, hvoraf den „tyske“ Form Tondern er afledet. — Vi møder atter 1240 og 1241 navnet Tundær.

Men næste Gang Tønder nævnes, er det i Forbindelse med tysk Indflydelse. Der hænger et Maleri af Graabrødremunken *Reinhardt* i Tønder Byraadsforhandlingssal med en tysk Indskrift:

„Als Kaiser Friederich der 2. Jerusalem einhatt
und Herzog Abel diese unsere Stadt

Tundern erstl. 1243 dass Lübsche Recht gegeben ward,
durch Vorbitt Minder-Ordens Bruder Reinhardt!“

Da Kejsler Frederik den 2. herskede i Jerusalem og Hertug Abel i denne vor By, blev den lybske Ret første Gang i 1243 givet Tønder ved Mindreordensbroder Reinhardts Forbøn.

Tønder Læse- og Ungdomsforenings Æresmedlem Redaktør *P. Skovrøy* har en Gang skrevet: „Broder Reinhardt var vistnok den første bevidste Fortyskningsmand i vor Landsdel“. Det kan naturligvis kun være en Gisning; men rigtigt er det, at hans

Gerning er kommet til at virke som en langvarig Fortyskning af den danske By Tønder. At Byen oprindeligt har været dansk, vidner dens Navn om, selv om dets Tydning ikke er ganske klar; det vidner alle Stednavnene paa dens Omraade om, det er selvsagt for en By i rent dansk Sprogomraade; men Hertug Abel Valdemarsson gjorde sit Fædreland en Bjørnetjeneste ved at give Byen ind under fremmed Lov. Det gav tyske Handlende og Haandværkere Mulighed for at indvandre til Tønder og der have deres Gerning under samme ydre Former som i deres eget Land. Dansk blev let Tjenerinden, medens tyske Frøken sad i Højsædet.

Enhver aandelig Bevægelse kom sydfra; ogsaa her maatte den klædes i dansk Form, om den skulde naa Folkets Masse; men tysk var det fine. Overklassen talte det fremmede Sprog. Det er ejendommeligt at se i Løgum Klosters Brevbog, at naar Munkene skrev paa dansk til „Amtmanden“ i Tønder, saa fik de Svar paa tysk, naturligvis plattysk. Højtysk Sprog har næppe lydt i Sønderjylland før Reformationen, der jo kom i dette Sprogs Klædebon. Heimreichs Nordfr. Chronick siger, at i Staden Tønder taltes omtrent i Midten af det XVIIde Aarhundrede dansk.

Udviklingen førte til saa mærkelige Forhold som, at ved den danske Gudstjeneste i Tønder blev der sunget tyske Salmer, indtil Hjælpepræsten *Hans Adolf Brorson* i 1732 udgav sit første lille Salmehæfte „Nogle Jule-Salmer, GUD til Ære og Christne Sjæle, især sin elskelige Menighed til Opmuntring til den forestaaende glædelige Jule-Fest.“ „Her komme dine arme Smaa“ og „Den yndigste Rose er funden“ har første Gang lydt i Tønder Kirke.

Provst *Balthasar Petersen* i Tønder var kun 9 Aar yngre end Brorson, født 1703 i Tønder. Han skriver (Oversættelse):

„Den fyrstelige gottorpske Landsregering agtede dette Hertugdømme for en tysk Provins, og deraf udledte Præsterne en Misbrug; Superintendenterne (Biskopperne) var alle og Provsterne

Torvet i Tønder o. 1890

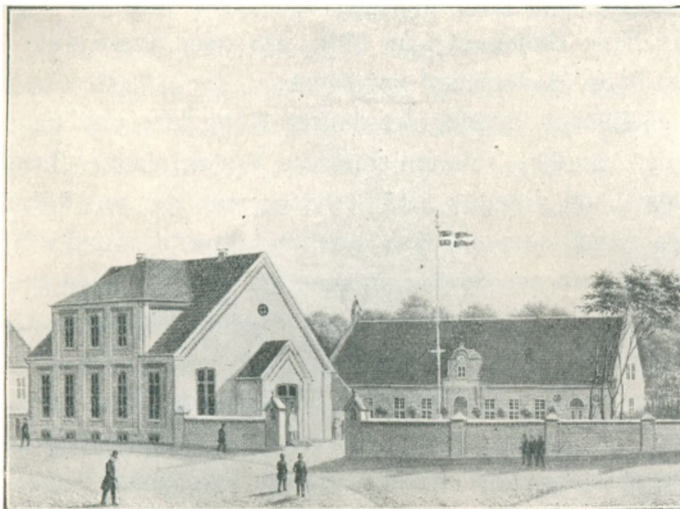
til dels tyske og følgelig ude af Stand til at undersøge Religionskundskaben hos Ungdommen og Menigmand, og dette havde den stærke Indflydelse paa Præsterne, at de gav sig til at prædike paa tysk og derved voldte megen Ulykke“.

Ejendommeligt er ogsaa, hvad den tyske Geograf *Büsching* 1752 skriver om Sproget: „I de øvrige Byer taler man dels et blandet Sprog af dansk og tysk, som i Flensborg, Tønder o.s.v., dels purt dansk, som i Aabenraa, Sønderborg, Haderslev o.s.v. med Undtagelse af at nogle ansete Folk adskiller sig fra Pøbelen ved at bruge det tyske Sprog.“ Der berettes ved samme Tid, at der i Tønder var „dansk Froprædiken med tysk Salmesang (efter Brorson!), tysk Højmesse og tysk Aftensang; paa tredje Helligdag i Jul, Paaske og Pinse holdes dog ogsaa en dansk Prædiken til Højmesse, med tysk Sang.“

Fra 1752 tillodes det den danske Præst at afholde Konfirmation paa Dansk; men Alterens Sakramente uddeltes kun ved den tyske Højmesse og med tysk Tale. Sandelig var Moders-

maalet Askepot, og den frisiske Aftensangspræst *Martin Richard Flor* bruger visselig ikke for stærke Ord, naar han kalder det „en betydelig Fejl og Mangel“ at Menigheden ikke forstod Skrifte-tale og Prædiken, naar den gik til Alters. Reformationen var ikke blevet nogen Modersmaalets Befrielse i Tønder.

Det synes os i Dag ogsaa ret ubegribeligt, at da Seminariet i Tønder oprettedes i 1786, blev dets Undervisningsprog ude-

Seminariet i Tønder o. 1860

lukkende tysk, medens Eleverne, der dog senere ogsaa og ikke mindst skulde undervise dansktalende Børn, henvistes til at høre den danske Froprædiken: „De vilde ogsaa i denne danske By ved at besøge Froprædiken kunne faa Lejlighed til at øve sig i det danske Sprog“; al dansk Undervisning ved Tønder Seminarium var indtil 1829 privat.

Fra denne Tid er mundtlig overleveret et lille betegnende Træk. Margrethe Jessen, Datter af Branddirektør Jessen i Vestergade, født 1808, fortæller, at i hendes Skoletid lod Læreren en Dag Børnene prøve at skrive Dansk; „men det var der ingen af os,

der kunde, saa nær som Farver Diemers Søn fra Østergade, han skrev Dansk saa godt som nogen Emmerske Bondedreng.“

Saaledes var Stillingen: udadtil tysk, i de indfødtes og især i de jævne Hjem var Sproget Dansk. Da en senere General-superintendent *Fabricius*, født i Tønder, i det 16. Aarhundrede, kom til at gaa i Skole i Rendsborg, haanede hans Kammerater ham, fordi han talte Dansk, og om Astronomen *P. Andreas Hansen*, for hvem der er rejst Mindesten med tysk Indskrift i Tønder, fortæller hans Datter, at man altid paa hans tyske Tale kunde høre, at hans Modersmaal var dansk.

Indstillingen overfor det danske Kongehus var naturligvis loyal; der var ikke Tale om nationale Modsætninger i Tønder før langt hen i det nittende Aarhundrede; men der var ligesaa lidt Tale om dansk som om tysk aandeligt Røre; de Tønder Borgere var Kongens tro og loyale Undersaatter. Der gives den ene Gang efter den anden Vidnesbyrd om det i Byens tyskskrevne Ugeblad „Tondernsches Intelligenzblatt“.

Byen havde været kongelig, den havde været hertugelig gottorpsk; den havde undertiden været under Slesvig Bispestol, undertiden under Ribe. Reformationen var kommen paa tysk, Pietismen ligeledes, men ledsaget af Brorsons klare Salmetoner. Da der sker en national Vækkelse i det øvrige Nordslesvig, er Tønder ikke med. Da *Nis Hanssen* fra Østerhøjst i 1838-39 faar oprettet et „Selskab for dansk Læsnings-Udbredelse i Slesvig“, faar det Bogsamlinger i Højer og i Rørkær, men ikke i Tønder. Derimod uddelte „Komiteen for danske Folkebiblioteker“ Bog-gaver i Byen.

Byens første Stænderdeputerede gjorde sig heller ikke særligt bemærkede i Slesvig, selv om de holdt sig til Tyskerne; men da Købstæderne i 1840 insendte Petitioner til Kongen om at op-hæve Forordningen af 14. Maj 1840 om dansk Rets- og Øvrig-hedssprog i Nordslesvig, underskrevs de i Tønder Købstad af

118 Beboere, og ved de nye Valg til den slesvigske Stænderforsamling i 1841 valgte Tønder Slesvig-Holsteinismens Foregangsmand, den unge Advokat *Wilhelm Beseler*.

Tyskernes Fører var Købmand *Todsen*, der bl. a. i 1844 ved et Møde i Bredsted sammen med en Række andre søgte at aabne Fastlandsfrisernes Øjne for, at de „hørte til en af de ædleste tyske Folkestammer.“ *P. Lauridsen* fortæller i „Da Sønderjylland vaagnede“ følgende om Kong Christian VIIIs Gennemrejse fra Før til Manøvrerne ved Horsens i Aaret 1844:

„Den 9. September rejste han til Tønder med Statholderen i sit Følge. Byens Raadhus var festligt illumineret, og over Portalen luede et Transparent til Ære for den 1. og den 8. Hertug af Navnet Christian, nedenfor paa Torvet paraderede under en mægtig Oprørsfane Stadens Brandværn, smykket med trefarvede Kokarder, og om Aftenen afsang et Sangkor Oprørsvisen: „Schleswig-Holstein meerumschlungen.“

Der er ikke mere Tvivl om Tønders nationale Indstilling: Storborgerne er slesvig-holstenske; hvad Arbejdere og Smaa-kaarsfolk er, spørger paa dette Tidspunkt ingen om. Det er nok rigtigt, som der staar i „Sønderjyllands Historie“: „Patriciatet havde her i højere Grad end i nogen anden nordslesvigsk Købstad sine økonomiske Forbindelser mod Syd og blev naturligt nok paavirket herfra. Det sluttede med Iver op om sin liberale Stænderdeputerede Wilh. Beseler. Nationale Rivninger fandt ikke Sted af den simple Grund, at Slesvig-Holsteinismen ikke mødte nogen Modstander.“

Der tør dog i denne Sammenhæng ogsaa være Grund til at mindes, at da der i Oktober 1846 krævedes Beretninger fra de stedlige Embedsmænd om de sproglige Forhold, siges Tale-sproget i Tønder at være „overvejende Dansk.“

Det er ejendommelige nationale Skillelinier, der trækkes i disse Aar, og det er aldeles ikke Sproget, der er afgørende.

Parti fra Østergade i Tønder o. 1880

Fastlandsfriserne syd for Tønder er i deres store Flertal afgjort tysksindede, Tønders Borgerkab ligeledes. Syd og nord for Tønder er Sproget det samme danske, men Sindelaget er vidt forskelligt: Sønder-Løgum udpræget tysksindet, Rørkær saa godt som rent dansk.

Da Rejsningen kommer i 1848, er Tønder rede til at stille sig paa den provisoriske Regerings Side. Det er Beseler, der

er dens Stænderdeputerede, hans Regering proklameres den 26. Marts 1848, og der dannes en Borgervæbning under Kommando af Købmand *J. C. Iversen*. Tønders Sindelag stod den Gang i en afgjort Modsætning til Omegnens, saa afgjort endda, at Bønderne nordpaa sammen med Ribe Borgervæbning rustede sig og foretog et heldigvis ublodigt Fremstød mod Tønder.

Efter Krigen var Forholdene naturligvis vanskelige. Sindelag og Sprog faldt aldeles ikke sammen. Efter Opgørelse af *Cornelius Appel* havde Tønder i Aaret 1851 i alt 670 Familier, hvoraf 569 var dansktalende, 94 tysktalende, og 7 førte blandet Familiesprog. „Af de tysktalende Familier var 22 tyskdannede Embeds- og Bestillingsmænd eller Børn af saadanne. I omtrent alle de øvrige tysktalende Familier var i det mindste den ene af Ægtefolkene, undertiden begge to, indvandret fra tyske Egne, saaledes i 29 Tilfælde fra Sydslesvig, i 16 fra Holsten og i 22 fra Udlandet. Der var kun 6, maaske endda kun 5 tysktalende Familier, som var egentlig hjemmehørende i Tønder.“

Tønder Seminarium lededes lige til efter Trears-Krigen som en tysk Skole. Kun en Tredjedel af Seminaristerne var fra Nord-slesvig (i 1815 kun 10 af 35 Dimittender), men Flertallet var Frisere, Sydslesvigere og Holstenere, og den naturlige Omdannelse til et dansk Seminarium, der skete i Halvtredserne i forrige Aarhundrede, voldte, at Seminariet lukkedes i flere Aar. Det mødte en vis Modstand ogsaa fra Seminaristerne. Der førtes saaledes en Sag for Appellationsretten i Flensborg, hvor 3 tønderske Seminarister stod anklagede for at have sunget Oprørs-sangen. De maatte frikendes paa Grund af manglende Bevis. Seminariet i Tønder kom ikke til at arbejde som dansk Seminarium før i Januar 1858; men i de 6 Aar, det fik Lov til at være til, udgik der fra det en Strøm af dansk Aand, der maa værdsættes højt. Forstander *Kühnel* udtalte den Dag, Seminariet genaabnedes: „Fra denne Anstalt bør ingen udgaa, uden at han

Storegade i Tønder o. 1890

udgaar med et dansk Sind og et dansk Hjerte.“ Denne Opfattelse delte han med Seminariets Lærere: *Cornelius Appel* og *Thura*, med Archidiakonus ved Tønder Kristkirke *Dahl*, med

Fysikus *Ulrik*, Tingskriver *Refslund* og en interesseret Kreds af danske Embedsmænd. Der var en levende Forbindelse med aandeligt interesserede Mennesker i Omegnen, f. Eks. Apoteker Nagel i Højer, Brødrene Knudsen og Sigfr. Ley i Visby, Knipplingshandler Jens Wulff i Brede og flere. De blev saaledes Medlemmer af en dansk Læsekreds, der bestod lige til Verdenskrigen og i over en Menneskealder udgik fra *Drøhses* Boglade i Tønder. I mange Aar lededes den af Refslund, der nu som Kogsinspektør boede paa det gamle Apotek. I Stilhed har denne Hans Krügers Tillidsmand fra 1848 gjort en værdifuld national Gerning i Tønder. Ligeledes bestod mellem Krigen en dansk Klub og et „Dansk Samfund“.

Men Tiderne blev trange; Krigen truede, og Stemningen blev trykket. 28. Januar 1864 indberettede Politimester og Borgmester *Johannes H. Holm* i Tønder: „ . . . Tønder By spillede, som bekendt, under Oprøret 1848 og i den nærmest foregaaende og efterfølgende Tid en ikke lidet fremtrædende Rolle i illoyal Retning. Alle de Optøjer, som „Liedertafler“, Borgerforeninger o.s.v. fremkaldte i de sydligere Byer, fandt ogsaa her villig Efterligning, og der foretoges næppe nogen større politisk Demonstration i Hertugdømmerne, uden at Tønder var repræsenteret i den. Efter at den lovlige Tingenes Orden imidlertid efter Slaget ved Isted var bleven genoprettet i Hertugdømmet Slesvig, og den Terrorisme, som Oprørets Ledere allevegne havde udøvet, var bleven brudt, var det ingenlunde vanskeligt ogsaa her at bringe Ro og Orden tilbage, og det overvejende Flertal af Byens Borgere var enig i at misbillige Oprørsarmeens Udskejelser . . . Det er imidlertid dog en Kendsgerning, at efterhaanden en bedre Aand, om end langsomt, gjorde sig gældende, og at man mere og mere forsonede sig med Sprogordningen, som efter gentagne til mig henvendte Udtalelser fra forskellige, til den saakaldte tyske Retning henhørende, var den eneste Kilde til Misfornøjelser.

Det var derfor ogsaa min paa et nu næsten 11aarigt Ophold her i Byen støttede Overbevisning, at Tønder i en ikke meget fjern Fremtid vilde kunne anses vunden for den gode Sag, saafremt alt maatte vedblive roligt at udvikle sig uden Forstyrrelse udefra. Denne Forudsætning er desværre ikke indtraadt ...“

Derefter gaar Borgmesteren over til at tale om Forholdet til Gæringen i Holsten og til Prinsen af Augustenborg og siger om den tidligere nævnte slesvig-holstenske Fører Todsens:

„Da herværende Jernkræmmer *Todsens* nylig var vendt tilbage fra en Rejse til Kiel og Hamborg og det Rygte opstod, at han skulde have overbragt Prætendenten en Adresse eller afleveret Penge til ham, lod jeg ham kalde for Protokollen, men han forsikrede som Mand af Ære og under Eds Tilbud, at han ikke havde set Prinsen og ikke haft det mindste Samkvem med ham, og efter mit Kendskab til Todsens Personlighed tvivler jeg ikke om, at han har talt Sandhed.“

Saaledes kunde hæderlige Mennesker i Tønder dog staa over for hinanden, da Krig og Uvejr truede, og det synes at være til lige stor Ære for Borgeren og Borgmesteren.

Efter Krigen følger der tunge Tider. De danske Embedsmænd, de fleste af dansk Aands, dansk Tankes, dansk Forms Bærere i Tønder er borte. Efter Danevirkes Fald, og efter at de danske Soldater havde rømmet Byen, hængte først Blikkenslager Brodersen i Søndergade, en født Friser, Slesvig-Holstenernes Flag ud; andre fulgte, Skiltene paa Toldkontoret og Posthuset blev revne ned, og Embedsmændene flygtede til Møgeltønder og til Rørkær. Kun Fysikus *Ulrik* blev i sit Hjem Østergade 18; men om Aftenen slog man hans Ruder ind, og Købmand Todsens maatte gribe ind til hans Værn. Dagen efter maatte ogsaa han forlade Byen. Da der kastedes Sten efter den lukkede Vogn og en enkelt fløj ind ad Vognvinduet, lod han holde, steg ud med sin Hustru og gik bag efter Vognen ud af Byen, medens Massen

Kogsinspektør Refslund

„tøflede af“, som Skovrøysagde.

Det blev ikke let nu at være dansk i Tønder. Provst *Valentiner*, der blev sat til at ordne Seminariets Forhold, indrettede en dansk og en tysk Afdeling, og Følgen blev naturligvis, at der kom danske og tyske Seminarister. Tyskerne havde deres Seminaristforeninger, indrettede efter tysk Studentermønster, den danske Afdelings Seminarister samledes i Foreningen „Enigheden“.

Selvsagt kunde unge Nordslesvigere i en dansk Seminarieafdeling, selv om denne i Virkelighed var et Led i en tysk Skole og stod under tysk Ledelse, ikke undlade i Sprogets Grænseby at samles om nationale Tanker. Det faar et rørende Udtryk i Foreningens Formaaalsparagraf:

„§ 1. Foreningen Enigheden har til Maal at virke for:

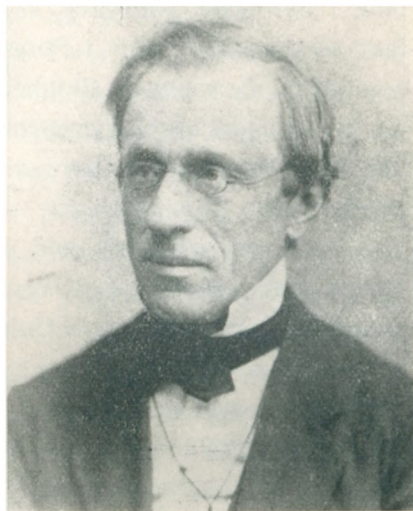
1. Samdrægtighed mellem de danske Seminarister, Venlighed mod hverandre indbyrdes og — til Afveksling af den arbejdende Del af Semarielivct — Morskab og Fornøjelser.

2. Styrke og Kraft mod uden.“

Dette „mod uden“, der jo maa forstaas som „udadtil“, er det svage, men umiskendelige Udtryk for, at man tænker paa Mod-sætningen imellem dansk og tysk. Det viser sig ogsaa ved hvert af Foreningens Møder, der i Regelen indledes med Sangen „Som et Skjold mod Østens Magt.“ I dens „Optegnings-Protokol“ tales der ogsaa hyppigt om Troskab mod Konge, Fædreland og Modersmaal. „Enigheden“ var en god dansk Forening, her møder

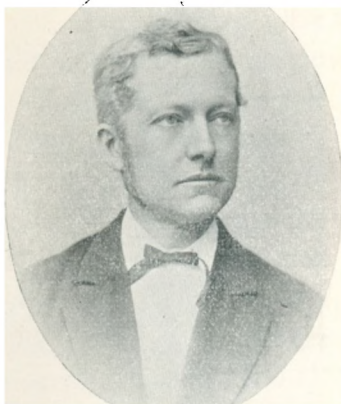
vi Mænd som *J. Jessen* og *R. P. Rossen* og en hel Række af de Lærere, der i lange Udlændighedstider gjorde deres tunge Tjeneste i Nordslesvig. Naturligvis kom der Gnidninger baade med Seminariets Ledelse og med tyske Kolleger. Da „Enigheden“s Medlemmer bar danske Studenterhuer, blev det forbudt, og i 1878 stod der et sandt Slag mellem danske og tyske Seminarister i Møgeltønder; men det maa ikke glemmes, at „Enigheden“ dog var et lille dansk Kulturcentrum i 16 Aar, lige til den danske Afdeling af Seminariet i 1884 flyttedes til Haderslev. „Dette har dog ikke ført til noget Frafald i national Henseende“, skrev i September samme Aar den sidste Formand *P. Olsen* i Protokollen, og næsten 40 Aar derefter vidnede *J. H. Byriel*, maaske lidt for lystseende, i samme Bog: „Ikke en eneste svigtede.“

Et andet dansk Kulturcentrum fandtes i mange Aar rundt om Tønder Torv, her havde Købmand *P. Olufsen* sin Forretning, paa den gamle Gæstgivergaard „Humlekærren“ sad Dyrslæge *Anders Hage*, paa Apotheket Apotheker *Haastrup* og Kogsinspektør *Refslund*, og til dem sluttede sig andre fuldt bevidste danske Mænd som Advokat *Gjessing*, i hvis Hjem den senere Rigsdagsmand *Jessen* var Huslærer, og Dr. med. *Friis*, der ligesom *Gjessing* boede paa Slots- og Frigrund, endvidere den mærkelige og højtbegavede Dr. *Jersild*, Købmand *Madsen* i Storegade og enkelte andre. De var ikke mange, men det var selvstændige Mænd med forskellige, men i mange Tilfælde vidt

Fysikus Ulrik

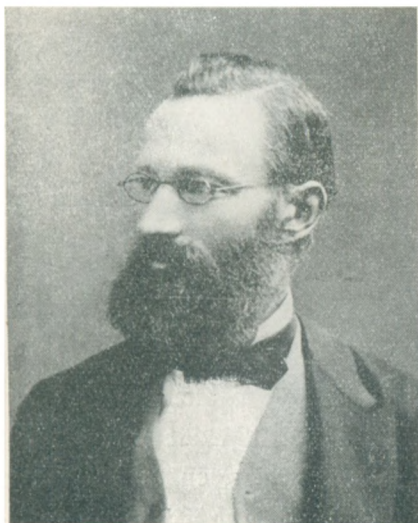
spændende Interesser, og man maa paa ingen Maade regne den Værdi for lille, der har ligget i, at ogsaa i den trangeste Tid har Tønder haft saa rent danske, saa aandeligt bevægede Hjem som disse. Til denne Kreds maatte ogsaa regnes enkelte udefra som *Tobiasen* fra Teglmærk ved Avenstoft. Der var næppe noget stort Sammenhold ud over den fælles Læsemappe, et aarligt Bal paa Skyttegaarden eller en Sommerudflugt til Gallehus Skov; men alle vidste, at det var danske Mennesker, og der var

Apotheker Hanstrup

desuden en Flok Haandværkere — Hattemager P. Hansen, Skomager Mathiesen —, enkelte andre Næringsdrivende som Jernstøber *Lorenzen*, og der var en Del danske Arbejdere; men man var Tønder Borgere, det nationale Skel var ikke saa skarpt som senere,

om Aftenen stod Haandværkerne i Smaagrupper foran Husene, røg deres Piber og drøftede Dagens Begivenheder uden Hensyn til Nationalpolitik. Flertallet var tysksindet, men det danske Mindretal var dog større, end Valgtal viste. Det var kun de mest nationalt bevidste, der gik til Valg. Selv om en Mand som Dr. Friis, som der dog aldrig var Tvivl om, fortaltes der, at han afleverede en blank Stemmeseddelt ved Valgene. Der agi-

Advokat Gjessing

teredes ikke for dansk Stemmeafgivning i Tønder, afhængige og Smaakaarsfolk turde ikke en Gang ved hemmeligt Valg stemme dansk, selv om deres Sindelag var udpræget nok. Hvor lidt man stolede paa Valghemmeligheden kan ses af en pudsig Annonce i „Vestslesvigs Tidende“ endnu i 1898, da der ved Henvendelse til Avisens Kontor kunde faas Stemmesedler, „af samme Slags Papir som de tyske.“ Saa kunde der ikke ses Forskel, naar man kom den i Valgurnen! Ogsaa ad anden Vej, fra Tillidsmænd ude i Landsognene, kunde enkelte Vælgere skaffe sig deres Stemmeseddel.

En national Styrkelse betød det, da *P. Skovrøy* kom til Byen. I 1856 havde *Villemoes* grundlagt „Den vestslesvigske Tidende“, ikke i Tønder, men i Møgeltønder. Den var bleven standset i 1870, og saa var der ingen dansk Avis, før Skovrøy i 1882 oprettede „Vestslesvigs Tidende“ og med godt Humør ledede den igennem alle Trængsler og selv holdt „Hundevagten“, indtil han mødte Genforeningens Lykke.

Der kom en Tid, da han var ret ensom i Tønder, men han traf Venner og Meningsfæller hos Anders Hage, og han gav aldrig Slip paa sit gode Smil. I 1898 havde Redaktør Jessen aftalt at holde et Valgmøde paa „Skyttegaarden“, men Værten brød under Boycottonrusler sit Løfte. Den 25. Juni 1898 meddeler „Vestslesvigs Tidende“ med en meget mærkelig Indledning om Planer i denne Anledning:

„Om Købet af en Byggegrund til et dansk Forsamlingshus meddeler „Hejmdal“: En Del Landmænd fra øst, vest og nord for Tønder afholdt i Onsdags et Møde her i Byen for at tage nærmere Bestemmelse med Hensyn til den paatænkte Forsamlingsbygning. Et før nedsat Udvalg gav Meddelelse om, at der var tilbudt Selskabet to Gaarde i Tønder, en til 26,000 og en til 60,000 Mark, som med en Bekostning af 20,000 henholdsvis 10,000 Mark kunde indrettes svarende til Formaalet. Af den

Redaktor Skovroy

sidstnævnte var der Udsigt til at faa en aarlig Leje af 2500 Mark. Endvidere havde Udvalget en større Byggeplads ved Vestbanegaarden paa Haanden. Efter nogen Drøftelse vedtoges det at købe denne Byggeplads for der at rejse en passende Bygning. Selskabet konstituerede sig som Andelsselskab med indskrænket Garantipligt, og der valgtes en Bestyrelse, bestaaende af *P. Linnet* af Møgeltønder, *H. P. Petersen* af Rørkær, *N. Bossen* af Løgumkloster, *Th. Thomsen* af Toghale, *K. Lützen* af Østerby, *H. Mikkelsen* af Subskog og *P. Skovrøy* af Tønder. Der tegnedes straks i Forsamlingen Forretningsandele til et Beløb af 29,600 Mark, og Udvalget købte endnu i Onsdags den Enkefru *Hansen* i Hamborg, før paa Kannikehus, tilhørende store Byggeplads lige over for Vestbanegaarden for 15,000 Mark. Det har desuden straks gjort Skridt til at skaffe Tegninger og Overslag, saa at Bygningen kan rejses endnu i Løbet af Sommeren.

Det, at Tønder Borgere tillod prøjsiske Embedsmænd at boycotte Værten paa Skyttegaarden, da Egnens Befolkning vilde samles med sin Rigsdagskandidat i hans Lokale, mens Socialdemokraterne derimod Dagen efter uhindret fik Lov til at holde Møde i det samme Lokale, har vakt en saa dyb Harme mod Byen, at mange Landmænd i Omegnen have afbrudt gamle Handelsforbindelser med Byen.“

Der blev imidlertid endnu denne Gang ikke Virkelighed af Planerne. Byggegrunden blev senere solgt til Dyrnlæge *Cl. Nielsen*. Nogle Aar senere dukkede der atter Planer op om et Forsamlingshus. Hotelejer *Manthey-Petersen* paa „Stadt Kopenhagen“ paa Hjørnet af Vestergade og Kogade tilbød sit Hotel til en Kreds af danske Mænd i Oplandet, men atter blev det ved Forhandlingerne. Forsamlingshuset blev først indrettet efter Krigen.

Der er dog i Aarene efter 1901 kommet nyt Mod imellem danske Borgere i Tønder. I dette Aar oprettedes „Tønder Landmandsbank“ med *R. P. Rossen* og *A. Andresen* som Ledere. Der

udfoldedes nu en bevidst Agitation. Selv om Skovrøy i disse Aar fik sit Skilt tjæret saa tit, at han tilsidst tog det indenfor sit Vindue, saa satte Maskinhandler *J. C. Rasmussen* sit ny danske Skilt op, og Købmand *Chr. Schmidt* fortalte 1912 de danske Landboere, der kom med Vestbanen, paa sit og deres Modersmaal om sine Manufakturvarer. Dette Skilt blev oversmurt med rød Farve, men Schmidt blev ikke træt af at lade det opfriske.

Der var nyt Mod blandt danske Tøndering, der var Fremgang og Grøde, det viste sig endeligt ogsaa i Valgtallene:

VALG I TØNDER

Til tysk Forbundsdag

	Tyske Stemmer	Danske Stemmer	% danske Stemmer
12. 2. 67	388	78	16,7
31. 8. 67	338	68	14,3

Til tysk Rigsdag

1874	231	34	12,2
1877	287	16	5,2
1884	391	12	3,0
1890	513	19	3,6
1893	473	21	4,2
1898	440	13	2,9
1903	439	28	6,0
1907	569	41	6,7
1912	687	80	10,4

Men alligevel var Tonen imellem dansk og tysk stadig mindre skarp i Tønder end anden Steds i Nordslesvig. „Den tyske Forening“, der havde sin store Del af Skylden for den skarpe Forbitrelse, der mange Steder var opstaaet, havde ikke nogen Afdeling i Tønder. I 1907 var der planlagt en stedlig Afdeling; men det fuldkomment tysksindede Byraad fraraadede Borgerne at gaa med til en saadan Forenings Dannelse for ikke at ødelægge det

gode Forhold imellem Byens Borgere indbyrdes og imellem disse og Oplandets Beboere.

Imidlertid fører den ny Tid ogsaa med sig, at en Flok unge, driftige og nationalt vaagne Mænd fra det øvrige Nordslesvig begynder en Gerning i Tønder. Grundlaget derfor er naturligvis det danske Folkesprog, der vedblivende smukt hævder sin Stilling. Ifølge officiel præjsisk Statistik fra Aaret 1905 havde 242 Skolebørn af 646 dansk Modersmaal. Det virkelige Tal har uden Tvivl været langt større end dette, der stammer fra tyske Læreres Opgivelse, selv om det næppe har været saa grelt afvigende fra Virkeligheden som Folketællingsopgivelser fra det nordligere Sønderjylland. Ved Valget til Rigsdagen den 12. Januar 1912 møder de danske Vælgere saa talrigt som aldrig før i den sidste Menneskealder, og de 80 danske Stemmer fortæller, at ikke mere saa helt faa af Vælgerne i Tønder er danske. Det vakte naturligvis Jubel, og det gav Stødet til Dannelsen samme Aften af Tønder Læseforening.

~ SAMLEREN ~

Hvorledes Ulfborg blev til Wulfsberg.

I Cl. Eskildsens »Grænselære« Side 40 fortælles om Navnet Wolfsberg og dets Oprindelse fra Ulfborg. Jeg tillader mig at oplyse lidt mere om Sagen. Min Bedstefader, Jensen fra Madum, Ulfborg Herred, var i ca. 10 Aar Soldat i den danske Hær i Napoleonskrigene. Kommandosproget skal dengang, især for Armeen i Holsten, have været tysk, og af Jensen-Ulfborg er bleven Wulfsberg. Efter Krigen giftede og bosatte han sig i Løgumkloster under Navnet Jensen. Børnene døbttes Jensen, og først i Dødsregistret kommer Tilføjelsen »kaldet Wulfsberg«.

Min Fader og alle Brødre paa en nær har, da Navnet var ganske almindeligt for Familien, ladet Børnene døbe Wolfsberg eller Wulfsberg.

Jeg har tænkt mig, at det kunde være af Interesse at se, hvorledes et tilsyneladende tysk Navn er fremkommen, ikke mindst ved danske Militærmyndigheders Indflydelse.

A. Wulfsberg, Sønderborg.

Stormfloder.

(Afskrift efter en gammel Bog.)

1825 den 4 Fbrur: havde vi en Flod Kloken 12 om Nat og da den var paa det højest havde vi 13 tom Vand i Dørnsted. Kaal Gaard Digen tog den bort. — 1825 Laust Petersen Medolden.

1839 den 7 Jan. havde vi Flod og hvar omtrent Kloken 11 $\frac{1}{2}$ paa det højest om Aftenen og svant kun lidt og blev ved at storme og den 8de Januar efter Medag omtrent Kloken 3 $\frac{1}{2}$ begynte det at høje og Kloken 6 $\frac{1}{2}$ slet omtrent var det højest og derefter da begynte det at kome lidt ind i laden og om Morgenen saa vi førs at Isskaarsterne laa rundt omkring os og det tæt. dii Vor stik 3 Alen Høy.

1852. Den 10. Januar havde Vi Flod havde Vandet bleven et Korter høyer saa var det komen ind. Laust Pedersen.

Meddelt af Hage Petersen,
Mjolden.

Tatersig.

Lige øst for Broder Johansens Gaard i Forballum, i Enden af Tof-ten, hvor Landevejen gik i gamle Dage, skal efter de gamles Fortælling en omvandrende Taterflok have begravet en af deres Døde. Siden da kaldes Stedet »Tatersiig«.

En anden Gang lejrede nogle Tater sig der paa Stedet, og for at helle Opmærksomheden paa sig gav de sig til at slaas med hverandre. Byens Folk samlede for at se paa Løj-erne, og imens gik et Par af Taterne rundt i Byen for at rapse lidt.

Meddelt af Hage Petersen,
Mjolden.

Lidt Trolddom paa Rømø.

Den 26. juni 1694 behandlede følgende sag paa Ribe landemode (her efter Ny kgl. samling. 4to. 2725):

Hæderlig hr. Anders Amders, sognepræst paa Rømø, contra Hans Pedersen Smed af Kongsmark ibidem (sammesteds), formedelst han havde søgt raad hos djævlén og djævlens lemmer til sin syge søsters helbred.

Hvor udi blev kendt saaledes: Eftersom Hans Pedersen Smed vedgaar sin forseelse for retten, skal han efter loven staa aabenbar skrifte udi Rømø menighed for samme sin forargelse inden fire ugers forløb og straks betale til Riber hospital den efter hans evne paalagte mulkt, fremvisende kvittans derpaa for hans sognepræst, førend han til aabenbar skrifte bliver annammet.

Johan Hvidtfeldt.

Skatteforhold i gamle Dage.

Paa Hans Jepsens Gaard i Solderup (Hostrup Sogn) findes en Skattekvitteringsbog fra første Halvdel af forrige Aarhundrede, som har tilhørt Ejerens Bedstefader paa mødrene Side, Rasmus Boysen. Bogen er udstedt af Solvig Kommune i Aaret 1829, men med Hensyn til Skatterne gaar den endnu længere tilbage, idet der under 1829 nævnes Restancer fra Aarene 1818 og 1820, altsaa fra de første Aar af den Landbrugskrise, som i Tiden fra 1818 til 1828 truede med at ødelægge den danske Bondestand. Skatteregningen for 1829 lyder paa 131 Rigsbankdaler 92 Skilling, men Rasmus Boysen har først den 11. Januar 1830 kunnet betale 41 Rbd. 28 Sk. Resten af Summen, 88 Rbd. 64 Sk. opføres som Restancer indtil 1833. I nævnte Aar gaar Summen op til 130 Rbd. 86 Sk., og der betales intet. I Aarene indtil 1840 udredes der gennemsnitligt kun 40—50 Rbd., men

det kniber haardt med at efterkomme Forpligtelserne over for det offentlige. I Krigsaarene 1848—50 opkræves der 20 henholdsvis 37 og 18 Rbd. i Krigsskatter, og medens man ellers klarede det med Kontribution, Pligt, Landskat og Stænderskat, optræder 1853 to nye Navne, nemlig Ægtpenge og Chausseeskat, og dermed naturligvis øgede Udgifter. Af Restancerne maa der betales Bankrenter i 34 Aar, en enkelt Gang 11 Rbd. 60 Sk., ellers 7 Rbd. 20 Sk.

At Skatterne har været meget trykkelige i Tidsrummet mellem 1820 og 1850 fremgaar tydeligt af Bogen, og naar Restancerne for en mellemstor Bondegård i Aaret 1835 beløb sig til 175 Rbd. 20 Sk., har det sikkert knebet haardere for Landmændene end i vore Dage. Den nævnte Sum var nemlig dengang lidt større end den Aarsløn, som en Lærer ved Biskolerne modtog i rede Penge.

C. Maibøll, Jejsing.

Et Tyveri i 1779.

Natten mellem Langfredag og Paa-skelørdag 1779 blev der forøvet Indbrud hos Fæstebonden Jes Boysen i Nørby (nu Paul Lassens Gaard). Listen over Tyvenes Udbytte ser saaledes ud:

- 1 graa Mandstrøje,
- 1 sort Trøje,
- 1 blaa Camisol,
- 1 Par sorte Læderbukser med 10 Sølvknapper paa Benene,
- 6 Silkeduge af diverse Couleurs,
- 8 Rigsdaler Banco-Sedler og over 8 Rdlr. i klingende Mønt,
- et Fad med 8 Pd. Smør,
- 2 Skjorter og
- 2 Børneskjorter.

Tyvene blev set af Stineke Toft i Nørby Kro og af Møllersvenden Jep i den lille Mølle.

De blev snart efter paagrebet, det viste sig at være en Rytter Hans Callesen fra Kolstrup og en Musketer Johan Stutzel. De havde ogsaa forøvet Indbrud i Aubæk og i Aabenraa.

Jes M. Holdt, Dyvighoved.

Et Vers af Morten Eskesen.

Pastor Knudsen, tidligere i Bylderup, der er gift med en Datter af en af »de sønderjyske Piger«, Lærer H. M. Toftes Døtre, er i Besiddelse af et Eksemplar af Morten Eskesen, 80 Melodier, som Morten Eskesen har til-egnet »sin gamle Ven, Lærer H. M. Tofte paa Aagaard«, med følgende lille Vers:

Ogsaa for vort lille Folk
Gud er allerbedste Tolck,
og han vil det ingenlunde,
at vort Folk skal gaa til Grunde.
Han som i et Baldersbaal
lutre skal vort Modersmaal,
at som ført paany det svinger
sig i Vang paa Aandens Vinger,
løst med Kraft af Baand og Fængsel
friet ud af Nød og Trængsel!

p. T. Aagaard, 22. Maj 1891.

Morten Eskesen.

Det gamle Flag i Ulkebøl Kirke.

I Sprogforeningens Almanak for 1929 fortæller Provst E. K. Thyssen om Pastor Krog-Meyers gamle Danebrogflag, der vajede over den smukke Præstegaard i Ulkebøl før 1864 og efter Genforeningen fandt sin Plads i Kirken.

Det er sikkert ikke almindeligt kendt, at Pastor Krog-Meyers Flagstang eller i hvert Fald dennes Fod har kunnet trodse Tidens Tand. Flagstangen har nemlig været anbragt i et mægtigt Asketræ paa Højen i Præstegaardshavens Nordøsthjørne, fra hvilken der en en smuk Udsigt til Augustenborg Fjord og Slot. For henved

40 Aar siden var det svære Jernbeslag, der havde holdt Flagstangen fast, endnu synligt, men nu har det kraftige Træ lagt baade Ved og Bark over det. Paa Træets Vestsides ses de store Knuder tydeligt i en Højde af 50 cm henholdsvis 175 cm over Jorden. Omkring Aarhundredeskiftet bar Træets øverste Grene desuden flere Mærker af Flagstangen; det største Ar er endnu synligt, og en Fugl (Spætte?) har fundet den lille Hule egnet til Redebygning.

Meddelelsen hos Ussing (Det gamle Als, Side 16), at Tyskerne den 29. Juni 1864 skulde have revet Flaget ned, er næppe historisk, da Begivenheden, der i Firserne og Halvfemserne maatte være i frisk Minde hos Præstens nærmeste Naboer, aldrig er bleven fremdraget af de gamle Folk paa »Stenen« eller i »Bjørnemose«. Derimod mindes jeg, at min Bedstemoder (f. 1820) og den nu 93aarige Frøken Christine Schmidt, Ulkebøl-Sten (f. 23. April 1843) flere Gange har skildret, hvilken Opsigt det vakte, da Pastor Krog-Meyer første Gang hejste sit Flag over Ulkebøl Præstegaard. Der var en ret livlig Forbindelse mellem Hoffet i Augustenborg og Præstefamilien i Ulkebøl (Krog-Meyer var Lærer for Hertugens Børn), og da Hertugen saa Flaget vaje over Præstegaarden, gav han en af sine Karle Ordre til hurtigt Udrykning med Sprøjten fra Augustenborg for at »slukke Branden« i Ulkebøl.

I Naboejendommen »Bjørnemose« (Jens Frost) findes endnu et velholdt Billede (Blyantstegning) af Præstegaarden med Danebrog vajende højt over Trætoppene. Billedet bærer kun Datoen 22. September 1850, men Ejeren mener, at Tegningen skyldes hans »Oldefader«, Hjuler og Monumentmager Jørgen Iversen, der var kendt viden om som en dygtig Haandvær-

ker og altid syslede med mange vidt forskellige Ting.

C. Maibøll.

Syv Forvarsler.

Omkring Aaret 1907 kom der en Aften en Mand gaaende langs med Sommerdiget fra Emmerske. Da saa han pludselig inde i Engene et Tog komme kørende med Lys. Men da han kom nærmere, var der ingenting. Nogle Aar efter blev der paa det Sted, han havde set Lysene, anlagt en Mergelbane.

*

Dengang min Bedstemoder var Barn, gik hun og hendes Søster en Dag midt paa Vejen. Pludselig trak hendes Søster hende til Side. Bag efter spurgte hun, hvorfor hun havde trukket i hende. Søsteren svarede, om hun ikke havde set en Ligskare komme dem i Møde. Derfor havde hun trukket hende bort. Nogle Dage efter døde der en Mand i Byen, og Ligskaren kom den samme Vej, hvor de havde set den i Forvejen.

*

En Morgen tidlig, da min Bedstefader gik paa Arbejde, gik han forbi Hellen i Jejsing, da saa han igenem Træerne et stort rundt Lys komme imod sig i rivende Fart ved Martin Hostrups Gaard. Nogle Aar efter blev den ny Landevej anlagt. Det var en Bil, han havde set komme.

En Aften, da min Fader og Moder laa hjemme i Sengen, hørte de pludselig Køkkendøren blive lukket op og i, men der var ingen Ting. Nogle Maaneder efter døde min lille Bror, og da Konen, der vaagede hos ham, kom ind for at kalde paa min Fader, gav hun det samme Smæk med Døren.

*

En Nat henimod Kl. 12 blev min Moder vaagen ved at høre et forfærdeligt Spektakel oppe paa Loftet. Nogle Aar efter døde min store Bror. Da han var død, blev der mange af Møblerne stillet op paa Loftet, for at faa Plads til Begravelsen. Det var det Spektakel, hun havde hørt i Forvejen.

*

En Aften, da min Moder sad alene hjemme i Stuen, var der, som om der kom en ind og rev Døren op, men der var ikke noget. Nogle Dage efter kom jeg hjem og fortalte, at Naboens lille Barn var død. Og da gav jeg det samme Slag med Døren, som min Moder havde hørt.

*

En Aften, da min Bedstefader og Bedstemoder kom gaaende, kom der noget hvidt langsomt skridende forbi. Nogle Dage efter døde hendes Moder og blev baaret hjem. Det var det, de havde set.

Mette Petersen,
Jejsing, 15 Aar.

28/2 33.

KAMPMANN & HERSKIND ^{A/S}

Vestergade 2 - København

Kul og Cokes Import

TELEFON

2628

Husmandsbrandkassen for Danmark

Ca. 140.000 Medl. 1050 Mill. Kr. Forsikringssum. Reserver ca. 1,7 Mill. Kr.
Moderat Præmie. Hurtig Afregning. Kulant Behandling

Nærmere Oplysninger fås ved Henvendelse til Distriktsforstanderne, Sognetillidsmændene eller Hovedkontoret:

Nørrevoldgade 16, København K., Telf. 383-14078

Askov Folkehøjskole Vejen.

Almindelig Højskoleundervisning for kvindelige Elever i de 3 Sommermaåner Maj-Juli. Nærmere Oplysninger gives af
J. Th. Arnfred.

Silkeborg Husholdningsskole
Statsanerkendt m. Barneplejeafd.
Moderne Skole, smukt beliggende. Alm. og elektr. Køkken, Centralvarme, Bad. 5 Mdrs. Kursus beg. 4. Maj. Maanedskursus i Barnepleje alene afholdes i April. Progr. sendes. SYNNØVE LUND

Ladelund Landbrugs- og Mælkeriskole,
Brørup St.

5 Mdrs. Landbrugskursus Nov.-Marts
9 do. do. Novbr.-Juli
8 — Mælkerikursus Sept.-April
Uddannelse af Kontrolassistenter.
J. C. Overgaard.

**Støt de
sønderjydske
Indsamlinger**

Den Nordslesvigske Folkebank

Aktieselskab - Aabenraa - oprettet 1872

Aktiekapital Kr. 1.000.000,—
Reserver ca. Kr. 500.000,—

Dansk Andels Ægexport

Vestervoldgade 7 & 9
Telf. 2126 - 11126 - København

Forlang altid
NYLAGTE **ÆG**
stemplet med D. A. Æ.-Mærke.

**Folkebanken
for Als og Sundeved A/S**
Kontortid: 9—1, 3—5
SØNDERBORG

**Sparekassen
for Haderslev Bys Omegn**
Kontortid:
9—12, 2—4. Lørdag 9—1.
HADERSLEV

TAASTRUP TEGLVÆRK

Aktieselskab
Telefoner 4 og 441

Mursten - Kalk - Mørtel

Snoghøj Gymnastik- højskole Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.
5 — Vinterskole.
Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Ja - men
Jrmas
Kaffe
smager bedst

Etablisment
paa egne moderne Bænkstener
Carl Schreyer staaen til 11. April 1905
Egen Import

Alfred Benzon

København

C. 194

Højtorvet 29.

Askov Sløjdskole

Vejen St. Telf. 17 Askov.
Skolen for Overgangsalderen.
Amtsunderst. skal søges inden 1. Juli.
Statsunderstøtt. søges indtil 15. Nov.
Skema og Skoleplan sendes frit.
Kristine og Anders Nielsen

Gymnastikhøjskolen.

(Fra 1. April 1927 anerkendt og optaget paa Højskoleloven).

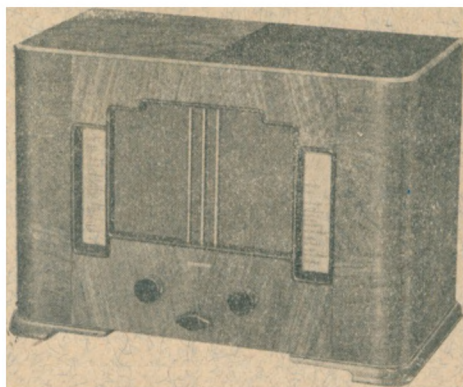
Plan med Oplysninger om Skolearbejdet og om Understøttelse gennem Amterne eller Elevforeningen „O. D.“ ved

NIELS BUKH,
Ollerup.

SONOFON RADIO

MODEL 1937

Universalmodtager for 220 Volt Jævnstrøm og Vexelstrøm, m. dobbelt Stationskala og dynamisk Højtaler Dansk Arbejde.

Sonofon Distancemodtager. Mønsterbeskyttet.

Distancemodtager

Bord-Apparat . . . Kr. 325.—
Hjørneskab Kamin Kr. 375.—
Hjørneskab Flygel
m. elek. Grammofon Kr. 650.—
Forlang Fabrikkens Brochure —

Den smukkeste og
mest vellydende Radio.

Kom ind og hør **SONOFON** hos Deres Forhandler!

PRYTZ & BERTHELSENS RADIOFABRIK, GENTOFTE

VERITAS

BUNKER OIL STATIONS

COPENHAGEN - ESBJERG - SONDERBURG
STOCKHOLM - FLUSHING - GOTHENBURG
HAMBURG - ROTTERDAM - ANTWERP

♦
MANUFACTURERS OF
MARINE LUBRICANTS

STOCKS AT ALL PRINCIPAL PORTS IN THE WORLD

ALFRED OLSEN & Co.
LTD.

KVÆSTHUSGADE 3 - COPENHAGEN
TLF. C. 5021.